EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 15. 10. 2020
COM(2020) 635 final

SPRÁVA KOMISIE PARLAMENTU, RADE A EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU,

Stav prírody v Európskej únii

Správa o stave a trendoch druhov a typov biotopov, ktoré sú chránené smernicou o vtákoch a smernicou o biotopoch, za obdobie 2013 – 2018

1. Úvod

Smernica EÚ o vtákoch[1] a smernica EÚ o biotopoch[2] (ďalej len „smernice o ochrane prírody“), ktoré predstavujú základ sústavy chránených území Natura 2000, tvoria východiskový bod politiky biodiverzity EÚ. Slúžia na zabezpečenie ochrany druhov a typov biotopov európskeho významu a chráni sa v nich všetko voľne žijúce vtáctvo (viac ako 460 druhov), všetky reprezentatívne a ohrozené biotopy (233 typov, od morského dna zarasteného morskou trávou až po alpské lúky) a takmer 1 400 ďalších druhov, od malých rastlín až po cicavce, vrátane mnohých emblematických voľne žijúcich druhov. Členským štátom ukladajú, aby zachovávali a obnovovali priaznivý stav ochrany týchto druhov a biotopov.

Podľa požiadaviek článku 12 smernice o vtákoch a článku 17 smernice o biotopoch musia členské štáty Komisii každých šesť rokov predkladať správu, ktorá sa týka najmä stavu a trendov ochrany biotopov a druhov chránených smernicami o ochrane prírody, na základe ktorých môže Komisia merať pokrok pri plnení cieľov týchto smerníc. Táto zložená správa, t. j. tretie posúdenie stavu ochrany v EÚ na základe uvedených smerníc, je výsledkom najväčšieho a najrozsiahlejšieho zberu údajov a podávania správ v oblasti stavu prírody v Európe. Dokumentujú sa v nej stav a trendy týkajúce sa biotopov a druhov za obdobie 2013 – 2018, o ktorých podalo správy 28 členských štátov[3], a poskytuje aktuálny prehľad o stave prírody v EÚ. Posudzujú sa v nej zmeny v priebehu času, kľúčové záťaže a príspevok sústavy Natura 2000 k ochrane chránených druhov a biotopov. Táto analýza je podložená podrobným technickým posúdením Európskej environmentálnej agentúry[4].

2. Stav a trendy týkajúce sa biotopov a druhov v EÚ

Členské štáty predkladajú údaje v harmonizovanom formáte, aby ich bolo možné zadať do databáz, ktoré Európska environmentálna agentúra používa na vypracovanie súhrnných posúdení na úrovni EÚ.

V prípade vtákov sa posúdenie vykonáva na úrovni EÚ. Chránené druhy a typy biotopov, na ktoré sa vzťahuje smernica o biotopoch, sa posudzujú na úrovni deviatich územných

---

1 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/147/ES z 30. novembra 2009 o ochrane voľne žijúceho vtáctva (Ú. v. EÚ L 20, 26.1.2010, s. 7).

2 Smernica Rady 92/43/EHS z 21. mája 1992 o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín (Ú. v. ES L 206, 22.7.1992, s. 7).

3 Táto správa obsahuje ešte aj údaje zo Spojeného kráľovstva, ktoré v januári 2020 z EÚ vystúpilo. Prvýkrát obsahuje údaje z Chorvátska, ktoré do EÚ vstúpilo v júli 2013. Jediným členským štátom, ktorý správu týkajúcu sa vtáctva nepredložil, bolo Rumunsko.

4 *Stav prírody v EÚ – výsledky vyplývajúce z podávania správ podľa smerníc o ochrane prírody za obdobie 2013 – 2018*, Európska environmentálna agentúra; k dispozícii spolu s ďalšími online materiálmi, ako sú súhrnné údaje podľa členských štátov, na adrese: https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/state-of-nature-in-the-eu/state-of-nature-2020 https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm.

biogeografických regiónov[5] a piatich morských regiónov[6]. Na zabezpečenie zrozumiteľnosti a jednotnosti komunikácie sa výsledky označujú farbami semaforu (zelená, oranžová, červená), ktoré znamenajú dobrý, nedostatočný a zlý stav[7]. Všetky štatistiky týkajúce sa celkového stavu a trendov vychádzajú z množstva posúdení jednotlivých biotopov a druhov na úrovni EÚ.

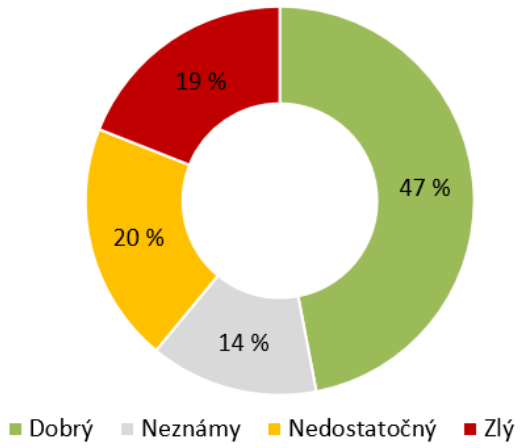
Hoci je tento súhrn údajov z národných správ potrebný na posúdenie na úrovni EÚ a biogeografických regiónov, môže zakryť priaznivý vývoj na nižších (t. j. miestnych, regionálnych alebo vnútroštátnych) úrovniach.

2.1 Vtáky

Smernica o vtákoch chráni všetky prirodzene sa vyskytujúce druhy voľne žijúceho vtáctva na európskom území členských štátov (viac ako 460 druhov). V prílohe I k tejto smernici sa uvádza 197 (pod)druhov, ktoré si vyžadujú osobitné opatrenia na ochranu biotopov vrátane vyhlásenia osobitne chránených území. V prílohe II sa uvádza 86 (pod)druhov, ktoré možno v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi loviť.

Vtáky – stav populácie na úrovni EÚ

Obrázok 1: Stav populácie druhov vtákov v EÚ

Poznámka: Celkový počet posúdení je 463 (za každý druh jedno).

Z posúdenia na úrovni EÚ vyplýva dobrý stav populácie v prípade 47 % všetkých druhov vtákov, čo predstavuje pokles o 5 percentuálnych bodov oproti 52 % z roku 2015[8]. Podiel druhov s nedostatočným a zlým stavom sa zvýšil z 32 % na 39 %, pričom stav 14 % druhov

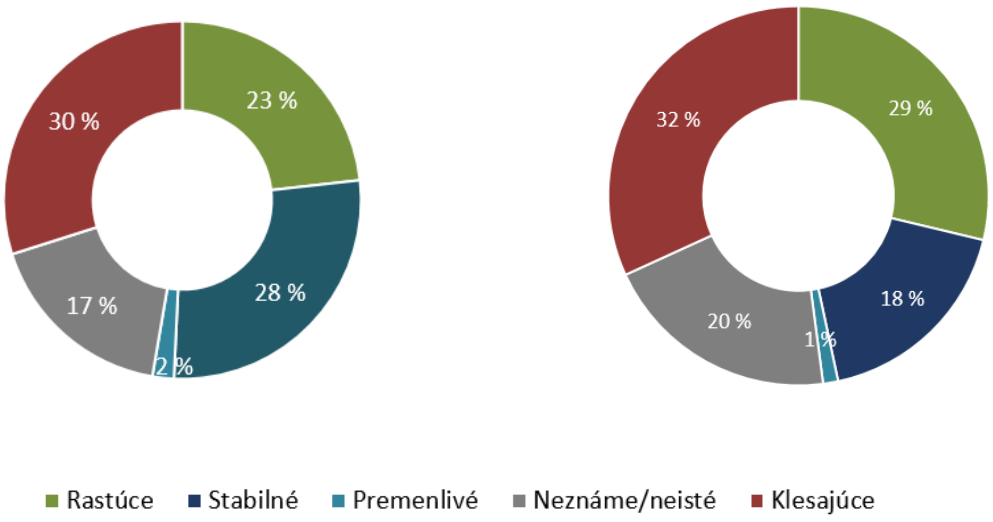
[5] Alpský, boreálny, stredomorský, atlantický, kontinentálny, panónsky, čiernomorský, makaronézsky, stepný.
[6] Atlantický, baltický, čiernomorský, makaronézsky, stredomorský.
[7] Ďalšie podrobnosti o metódach posudzovania podľa smernice o vtákoch a smernice o biotopoch sú k dispozícii v správe agentúry EEA.
[8] *Stav prírody v EÚ – výsledky vyplývajúce z podávania správ podľa smerníc o ochrane prírody za obdobie 2007 – 2012*, EEA (2015), technická správa č. 2/2015, ISSN 1725-2237, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2015.

je z dôvodu nedostatku spoľahlivých údajov stále neznámy (v porovnaní so 16 % v roku 2015).

Vtáky – populačné trendy na úrovni EÚ

Obrázok 2a: Krátkodobé (za 12 rokov) populačné trendy hniezdiacich vtákov na úrovni EÚ

Obrázok 2b: Dlhodobé (za 38 rokov) populačné trendy hniezdiacich vtákov na úrovni EÚ

Poznámka: Štatistické údaje vychádzajú zo 465 krátkodobých a 467 dlhodobých populačných trendov hniezdiacich vtákov v EÚ. Zahŕňajú aj trendy týkajúce sa obmedzeného počtu poddruhov a biogeografických populácií.

Členské štáty podali správy o populačných trendoch hniezdiacich a zimujúcich vtákov[9] v krátkodobom aj dlhodobom horizonte, t. j. za posledných 12 rokov (2007 – 2018) a za posledných 38 rokov (1980 – 2018).

Z údajov vyplýva nasledujúce:

- takmer tretina (30 %) všetkých posudzovaných druhov hniezdiacich vtákov vykazuje klesajúci krátkodobý trend (rovnaký percentuálny podiel ako v roku 2015),
- z krátkodobých trendov týkajúcich sa hniezdiacich vtákov vyplýva, že v porovnaní s rokom 2015 vykazuje nárast populácie o 5 % menej druhov, pričom nárast o 7 % vykazujú druhy so stabilnými alebo premenlivými trendmi; počet posúdení s hodnotou „neznámy“ sa znížil o 2 %,
- dlhodobých trendov týkajúcich sa hniezdiacich vtákov, ktoré majú klesajúcu tendenciu, je o niečo viac ako tých, ktoré majú stúpajúcu tendenciu (v rokoch 2008 – 2012 to bolo opačne); podiel dlhodobých trendov týkajúcich sa hniezdiacich vtákov,

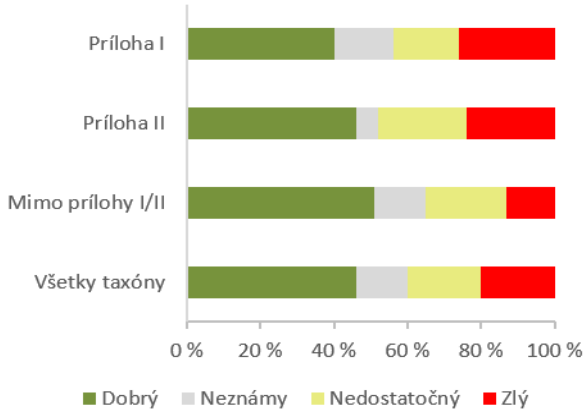
[9] Podrobnosti pozri v správe agentúry EEA; https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/state-of-nature-in-the-eu/state-of-nature-2020.

ktoré majú hodnotu „neznámy“, však klesol o 10 percentuálnych bodov, z 30 % na 20 %, a

- v prípade 91 populačných trendov zimujúcich vtákov je krátkodobá situácia podobná situácii z roka 2015 (45 % nárast, 29 % pokles); 54 % dlhodobých trendov je na vzostupe a 13 % klesá (podiel rastúcich trendov teda klesol o 9 percentuálnych bodov, zatiaľ čo podiel klesajúcich trendov zostal v podstate nezmenený).

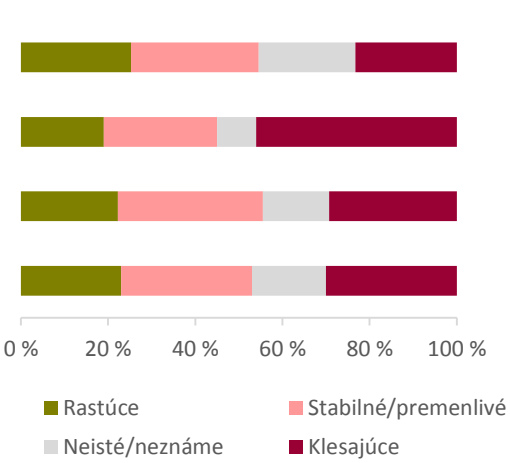
Stav a trendy vtákov zo zoznamu uvedeného v smernici o vtákoch

Obrázok 3a: Stav populácie v EÚ, pokiaľ ide o druhy vtákov z prílohy I a prílohy II, druhy vtákov neuvedené v prílohe I/prílohe II a všetky druhy vtákov

Poznámka: Celkový počet posúdení je 505.

Obrázok 3b: Krátkodobé populačné trendy hniezdiacich vtákov v EÚ, pokiaľ ide o druhy vtákov z prílohy I a prílohy II, druhy vtákov neuvedené v prílohe I/prílohe II a všetky druhy vtákov

Poznámka: Celkový počet posúdení je 465.

Z analýzy stavu a trendov druhov z prílohy I a prílohy II k smernici o vtákoch vyplývajú nasledujúce skutočnosti:

- podiel druhov z prílohy I s bezpečným stavom od roku 2015 klesol o 8 percentuálnych bodov (zo 48 % na 40 %), zatiaľ čo podiel druhov s nedostatočným a zlým stavom vzrástol o 6 percentuálnych bodov (z 38 % na 44 %). Z toho vyplýva, že stav niekoľkých druhov z prílohy I sa zhoršil aj napriek osobitným opatreniam na ochranu biotopov, ktoré sa vyžadujú na základe smernice. Osobitne znepokojujúca je skutočnosť, že stav 16 % druhov z prílohy I je stále neznámy, a preto je potrebné zlepšiť systémy monitorovania týchto druhov v členských štátoch,
- podiel druhov z prílohy II (ktoré je možné loviť) s dobrým stavom sa od roku 2015 znížil o 9 percentuálnych bodov (z 55 % na 46 %), zatiaľ čo podiel druhov

s nedostatočným a zlým stavom sa zvýšil o 9 percentuálnych bodov (z 39 % na 48 %), a

- pokiaľ ide o krátkodobé populačné trendy hniezdiacich vtákov, druhy z prílohy II vykazujú zďaleka najvyššie trendy poklesu, a to približne na úrovni 46 %, čiže dvakrát vyššie ako v prípade podielu druhov z prílohy I (23 %).

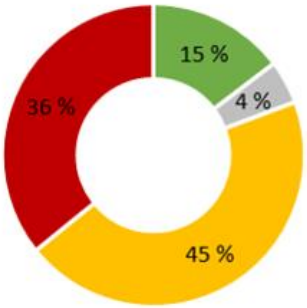
2.2 Typy biotopov

Z 233 typov biotopov uvedených v prílohe I k smernici o biotopoch je 224 suchozemských a deväť čisto morských. Oznámená oblasť suchozemských biotopov zaberá takmer tretinu pevninského územia štátov EÚ28, teda 1,3 milióna km^2. Oblasť morských biotopov zaberá 0,4 milióna km^2 vôd EÚ.

Spektrum biotopov je veľmi rozsiahle. Niektoré sa rozkladajú na veľkých územiach, iné sa nachádzajú iba na veľmi malých plochách. Najpočetnejšiu skupinu biotopov z prílohy I (35 % všetkých typov) tvoria typy lesných biotopov, po ktorých nasledujú prírodné a poloprírodné lúky (14 %). Skupiny ako vresoviská a kroviny mierneho pásma, sklerofylná kosodrevina, rašeliniská, bažiny a močiare a skalnaté biotopy tvoria každá len asi 5 % uvedených typov biotopov.

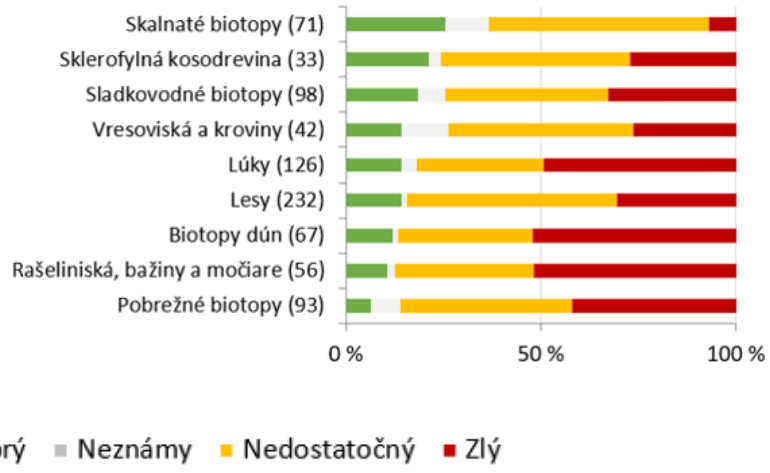
Stav ochrany biotopov

Obrázok 4a: Stav ochrany biotopov na úrovni EÚ

Poznámka: Štatistické údaje vychádzajú z množstva posúdení biotopov EÚ (818).

Obrázok 4b: Stav ochrany podľa skupín biotopov na úrovni EÚ

Poznámka: Počet posúdení za skupinu je uvedený v zátvorkách. Morské biotopy tvoria súčasť skupiny pobrežných biotopov. Celkový počet posúdení je 818.

Stav ochrany biotopov sa za obdobie podávania správ nezlepšil. Dobrý stav ochrany bol vykázaný iba v 15 % posúdení biotopov v porovnaní so 16 % v roku 2015. v prevažnej väčšine bol vykázaný nepriaznivý stav (45 % nedostatočný a 36 % zlý v porovnaní so 47 % a 30 % v roku 2015). Hoci počet posúdení, v ktorých bol konštatovaný nedostatočný stav,

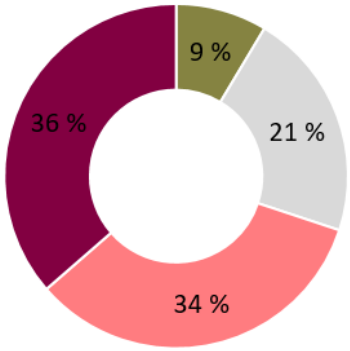
klesol o 2 percentuálne body bol konštatovaný zlý stav, vzrástol o 6 percentuálnych bodov, väčšina zmien neodráža skutočné zhoršenie na mieste, ale zlepšenie metód posudzovania na úrovni EÚ alebo jednotlivých členských štátov.

Z deviatich oznámených skupín biotopov majú najnižší podiel posúdení s „dobrým stavom“ pobrežné biotopy (do ktorých patria aj typy morských biotopov). Zlý stav (vo viac ako 50 % prípadov) bol najčastejšie konštatovaný pri posúdení dún, rašelinísk, bažín a močiarov. K biotopom s najvyšším podielom (49 %) posúdení so „zlým stavom“ patria aj lúky, ktoré obsahujú určité biotopy veľmi bohaté na druhy. Mimoriadne zlý stav vykazujú lúky, ktoré si vyžadujú aktívne riadenie.

Naďalej je problémom nedostatok poznatkov o deviatich morských biotopoch. Neznámy zostáva stav ochrany približne 26 % morských biotopov v členských štátoch (v porovnaní so 4 % suchozemských biotopov).

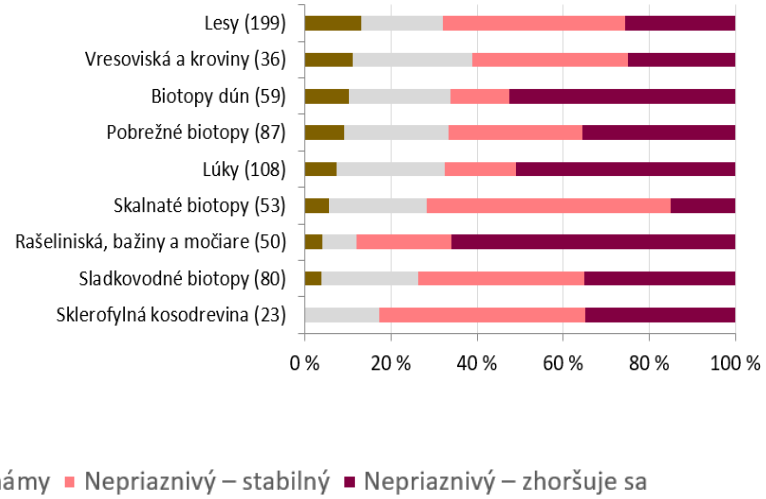
Trendy v oblasti stavu ochrany biotopov

Obrázok 5a: Trendy v oblasti stavu ochrany biotopov s nepriaznivým (t. j. nie dobrým) alebo neznámym stavom na úrovni EÚ

Poznámka: Trendy v oblasti stavu ochrany vychádzajú z posúdení biotopov EÚ (698).

Obrázok 5b: Trendy v oblasti stavu ochrany biotopov s nepriaznivým (t. j. nie dobrým) alebo neznámym stavom podľa skupín biotopov na úrovni EÚ

Poznámka: Počet posúdení je uvedený v zátvorkách. Celkový počet posúdení je 698.

Stav 81 % uvedených biotopov je na úrovni EÚ posúdený ako „nedostatočný“ alebo „zlý“. Len 9 % z nich vykazuje trendy zlepšenia a 36 % neustále zhoršovanie. Trendy zhoršovania sa pozorujú minimálne v prípade 25 % všetkých posúdení skupín biotopov s výnimkou skalnatých biotopov (15 %). Najväčší podiel trendov zhoršovania sa vyskytuje v prípade biotopov rašelinísk, bažín a močiarov, lúk a dún (viac ako 50 % pre každú skupinu).

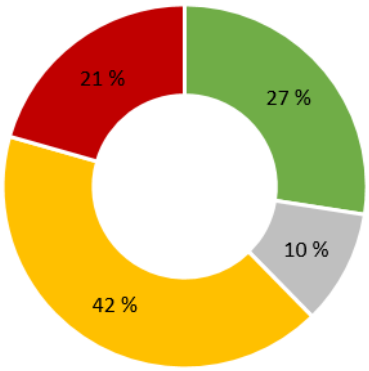
V prípade biotopov lúk vykazujú zhoršujúci sa trend stavu ochrany najmä kosné lúky[10], bezkolencové lúky[11] a niekoľko typov poloprírodných suchých lúk[12], čo svedčí o ich závislosti od rozsiahlych poľnohospodárskych postupov, ktoré sú v rámci EÚ na zostupe. Lesné biotopy vykazujú spomedzi posúdení najväčší podiel trendov zlepšenia (13 %).

2.3 Iné druhy ako vtáky

V prílohách II, IV a V k smernici o biotopoch sa uvádza 1 389 druhov európskeho záujmu[13]. Druhov z niektorých väčších taxonomických skupín, ako sú mäkkýše, článkonožce a cievnaté rastliny, sa prílohy týkajú len vo veľmi obmedzenej miere. Najviac sú v nich zastúpené stavovce, a to 85 % druhov obojživelníkov, 70 % druhov plazov, 64 % druhov cicavcov a 39 % druhov sladkovodných rýb. Opatrenia smernice, a to aj opatrenia na ochranu typov biotopov z prílohy I, prospievajú aj mnohým neuvedeným druhom vrátane množstva bežnejších.

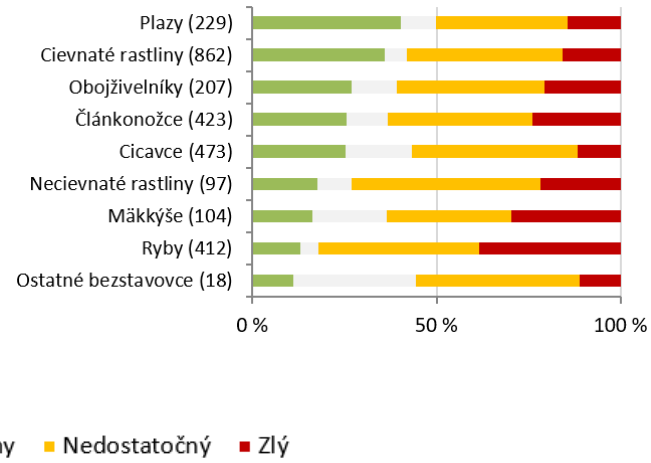
Stav ochrany druhov

Obrázok 6a: Stav ochrany druhov na úrovni EÚ

Poznámka: Štatistické údaje vychádzajú z množstva posúdení druhov EÚ (2 825).

Obrázok 6b: Stav ochrany podľa skupín druhov na úrovni EÚ

Poznámka: Počet posúdení za skupinu je uvedený v zátvorkách. Celkový počet posúdení je 2 825.

Viac ako štvrtina posúdení druhov (27 %) uvádza dobrý stav ochrany, v roku 2015 to bolo 23 %. 63 % uvádza nedostatočný alebo zlý stav, čo je podobné ako v roku 2015 (60 %).

[10] K typom biotopov v tejto skupine patria nížinné kosné lúky (6510) a horské kosné lúky (6520).

[11] Bezkolencové lúky na vápencových, rašelinových alebo ílovito-siltových pôdach (Molinion caeruleae) (6410).

[12] K typom biotopov v tejto skupine patria poloprírodné suché lúky a krovinaté fácie na vápenatých substrátoch (Festuco Brometalia) (6210) a severské alvary a ploché skaly z prekambrického vápenca (6280).

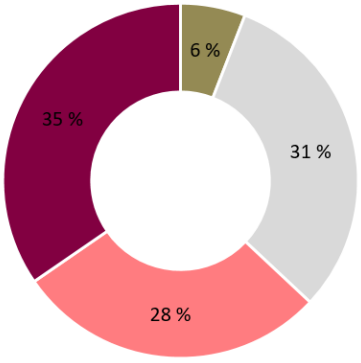
[13] Príloha II: druhy, v prípade ktorých sa vyžaduje označenie osobitne chránených oblastí (lokalít sústavy Natura 2000);
príloha IV: prísne chránené druhy;
príloha V: druhy, ktorých chytanie a zber vo voľnej prírode a využívanie môže podliehať správnym opatreniam.

Počet posúdení s hodnotou „neznámy“ sa od posledného obdobia podávania správ znížil (zo 17 % na 10 %), ale naďalej je oveľa vyšší ako v prípade biotopov (4 %). Na úrovni členských štátov je v porovnaní s iba 8 % suchozemských druhov neznámy stav väčšiny morských druhov (59 %), z čoho vyplýva, že na ich monitorovanie nie sú vyčlenené dostatočné zdroje.

Najväčší podiel posúdení s „dobrým stavom“ na úrovni EÚ majú plazy (36 %) a cievnaté rastliny (40 %). Za zlý bol na základe posúdenia označený stav približne 30 % druhov mäkkýšov a rýb.

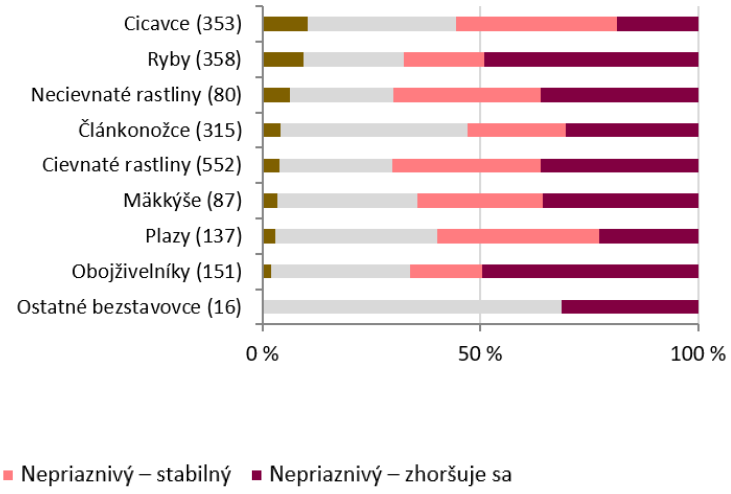
Trendy v oblasti stavu ochrany druhov

Obrázok 7a: Trendy v oblasti stavu ochrany druhov s nepriaznivým (t. j. nie dobrým) alebo neznámym stavom na úrovni EÚ

Poznámka: Trendy v oblasti stavu ochrany vychádzajú z posúdení druhov EÚ (2 049).

Obrázok 7b: Trendy v oblasti stavu ochrany druhov s nepriaznivým (t. j. nie dobrým) alebo neznámym stavom na úrovni EÚ, podľa skupín

Poznámka: Počet posúdení je uvedený v zátvorkách. Celkový počet posúdení je 2 049.

Z 2 049 druhov, ktorých stav ochrany na úrovni EÚ bol posúdený ako nedostatočný alebo zlý, má 35 % klesajúci a 6 % rastúci trend. V prípade ďalších 31 % je trend neznámy. S výnimkou cicavcov (10 %), rýb (9 %) a necievnatých rastlín (6 %) je podiel druhov, ktorých stav bol posúdený ako nedostatočný alebo zlý, ale s trendom zlepšenia, naďalej nižší ako 5 %. Napriek tomu, že ryby vykazujú trend nárastu vyšší ako ostatné skupiny druhov, vykazujú aj (spoločne s obojživelníkmi) najväčší podiel trendu zhoršovania (takmer 50 %). Výrazný klesajúci trend bol zaznamenaný aj v prípade ostatných skupín druhov, napr. druhov špecializujúcich sa na lúky, ako sú hnedáčik chrastavcový *(Euphydryas aurinia)* a sivokvet nevädzovitý *(Jurinea cyanoides)*.

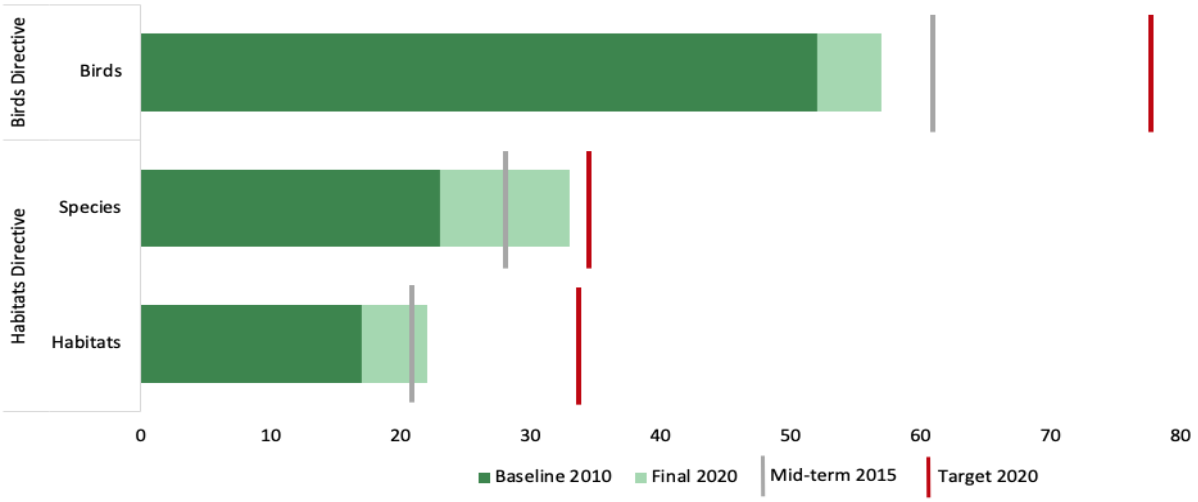
3. Vývoj stavu a trendov

3.1 Pokrok pri dosahovaní cieľa 1 stratégie v oblasti biodiverzity do roku 2020

Na základe informácií, ktoré na účely tohto posúdenia poskytli členské štáty, sme určili rozsah splnenia cieľa 1 stratégie v oblasti biodiverzity do roku 2020[14]. Cieľom bolo zastaviť zhoršovanie stavu všetkých druhov a biotopov, na ktoré sa vzťahujú právne predpisy EÚ o ochrane prírody, a dosiahnuť výrazné a merateľné zlepšenie ich stavu tak, aby sa do roku 2020 (v porovnaní s posúdeniami z roku 2010) dosiahlo:

- o 100 % viac posúdení biotopov s priaznivým alebo zlepšujúcim sa stavom ochrany (t. j. celkom 34 %),
- o 50 % viac posúdení druhov na základe smernice o biotopoch s priaznivým alebo zlepšujúcim sa stavom ochrany (35 %) a
- o 50 % viac posúdení druhov na základe smernice o vtákoch s bezpečným alebo zlepšujúcim sa stavom populácie (78 %).

Obrázok 8: Pokrok pri dosahovaní cieľa 1 (v % posúdení)

Poznámka: Každý pruh predstavuje percentuálny podiel posúdení, z ktorých vyplýva dobrý alebo zlepšujúci sa stav.

S výnimkou iných druhov, ako sú vtáky, v prípade ktorých bol cieľ takmer dosiahnutý, sa oproti východiskovej hodnote z roku 2010 dosiahol v cieľoch na rok 2020 len obmedzený pokrok. Nad zlepšeniami prevažuje neustále zhoršovanie v prípade niektorých biotopov a druhov. Z údajov oznámených v roku 2019 vyplýva, že podiel druhov a biotopov s trendom zhoršovania sa dokonca mierne zvýšil: v prípade vtákov z 20 % na 23 %, v prípade iných druhov ako vtákov z 22 % na 26 % a v prípade biotopov z 30 % na 32 %.

[14] Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov *Naše životné poistenie, náš prírodný kapitál: stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020* [KOM(2011) 244 v konečnom znení].

Cieľ dosiahnuť do roku 2020 priaznivý alebo zlepšujúci sa stav v prípade 34 % posúdení biotopov nebol splnený (je o 12 percentuálnych bodov nižší). Podiel iných druhov, ako sú vtáky, ktorých stav je posúdený ako priaznivý alebo zlepšujúci sa, je však takmer na úrovni čiastkového cieľa na rok 2020 vo výške 35 % (o 2 percentuálne body nižší). Trendy týkajúce sa populácie vtákov sú rôznorodé. Počet druhov v bezpečnom a zlepšujúcom sa stave v období 2010 až 2015 síce vzrástol, ale v období 2015 až 2020 došlo k určitému zhoršeniu (o tri percentuálne body), čo znamená, že do dosiahnutia 78 % cieľa chýba viac ako 20 percentuálnych bodov. Cieľ 1 stratégie v oblasti biodiverzity do roku 2020 teda splnený nebol.

3.2 Zlepšenia v členských štátoch

„Stav ochrany“ sa mení len pomaly, a preto nie je dostatočne citlivým krátkodobým ukazovateľom zlepšení. Okrem toho posúdenia na úrovni EÚ môžu prekryť zlepšenia v jednotlivých členských štátoch. Preto priaznivé a stabilizujúce trendy na úrovni krajiny (ak sa trend skutočne zmení z klesajúceho v predchádzajúcom období podávania správ na stabilný v súčasnom období) predstavujú priaznivý vývoj, ktorý by sa mal zohľadniť a analyzovať navyše popri priaznivých zmenách stavu.

V priemere sa zlepšenia vykazujú v 6 % vnútroštátnych/regionálnych posúdení členských štátov, ktoré sa týkajú biotopov, najčastejšie v prípade lesných a sladkovodných biotopov (10 % všetkých posúdení v skupine), biotopov vresovísk a krovín (7 %), biotopov rašelinísk, bažín a močiarov a biotopov dún (6 %). Príkladom zlepšujúceho sa pobrežného biotopu sú baltické pobrežné lúky vo Fínsku.

Podobne vykazuje zlepšenia priemerne 6 % všetkých vnútroštátnych/regionálnych posúdení, ktoré sa týkajú iných druhov ako vtákov. Najväčší počet zlepšení sa zaznamenal v prípade cicavcov (zlepšenia vykazuje 9 % všetkých oznámených posúdení týkajúcich sa cicavcov), po ktorých nasledujú ryby (8 %) a cievnaté rastliny (5 %). K takýmto cicavcom patria napríklad bobor európsky (*Castor fiber*), tuleň sivý (*Halichoerus grypus*) a tuleň škvrnitý (*Phoca vitulina*).

V prípade vtákov sa zlepšenie na vnútroštátnej úrovni vymedzuje inak, keďže sa nevykonáva žiadne vnútroštátne posúdenie stavu ochrany a trendu v oblasti stavu. Preto sa za zlepšenie považuje priaznivý krátkodobý populačný trend alebo stabilizácia po nepriaznivom dlhodobom trende, ktorý vyplynul z predchádzajúcej národnej správy. Spolu bolo zaznamenaných 2 148 správ členských štátov, v ktorých sa uvádza zlepšenie na základe uvedených kritérií. Celkovo to zodpovedá 397 (pod)druhom vtákov, ktoré vykázali zlepšenie v aspoň jednom členskom štáte počas aspoň jednej sezóny, za ktorú sa oznamovali údaje. Približne 44 % všetkých vtákov s trendom zlepšenia tvorí vodné sťahovavé vtáctvo[15]. Mnohé z týchto druhov sú podľa rámcovej smernice EÚ o morskej stratégii kategorizované aj ako morské druhy, pričom tvoria 33 % všetkých zlepšení. Vtáctvo žijúce na poľnohospodárskej pôde a lesné vtáctvo tvoria po 9 %. Príkladmi druhov vtákov so zlepšujúcim sa stavom sú

[15] Vzťahuje sa na ne Dohoda o ochrane africko-euroázijských druhov vodného sťahovavého vtáctva (AEWA).

orliak morský (*Haliaeetus albicilla*), žeriav popolavý (*Grus grus*), haja červená (*Milvus milvus)* a volavka biela (*Ardea alba*).

3.3 Pokrok v oblasti kvality údajov

Posúdenie pokroku v oblasti stavu ochrany si vyžaduje, aby boli vo všetkých členských štátoch zavedené vhodné systémy monitorovania. V mnohých prípadoch však oznámené informácie pochádzajú z čiastočných prieskumov, ktoré sa vykonávali na iné účely. V iných prípadoch nemajú členské štáty k dispozícii primerané údaje a spoliehajú sa na znalecké posudky. Viac ako 40 % oznámených informácií o biotopoch a druhoch zo smernice o biotopoch pochádza z čiastočných prieskumov a viac ako 20 % vychádza iba z odborného posúdenia. V prípade údajov o vtákoch pochádza viac ako 30 % informácií z čiastočných prieskumov a viac ako 15 % vychádza z odborného posúdenia. Z tohto kola podávania správ vyplýva, že stále existujú obmedzenia, ktoré sú dôsledkom nedostatočných alebo neúplných údajov (hoci medzi jednotlivými členskými štátmi sú v tomto smere veľké rozdiely a tieto obmedzenia sú menšie ako v roku 2015). Údaje uvedené v tomto dokumente však predstavujú míľnik v oblasti posudzovania stavu prírody v EÚ a tvoria pevný základ na zlepšovanie podávania správ, uskutočňovanie posudzovania a vykonávanie, aby bolo možné dosahovať ciele stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030.

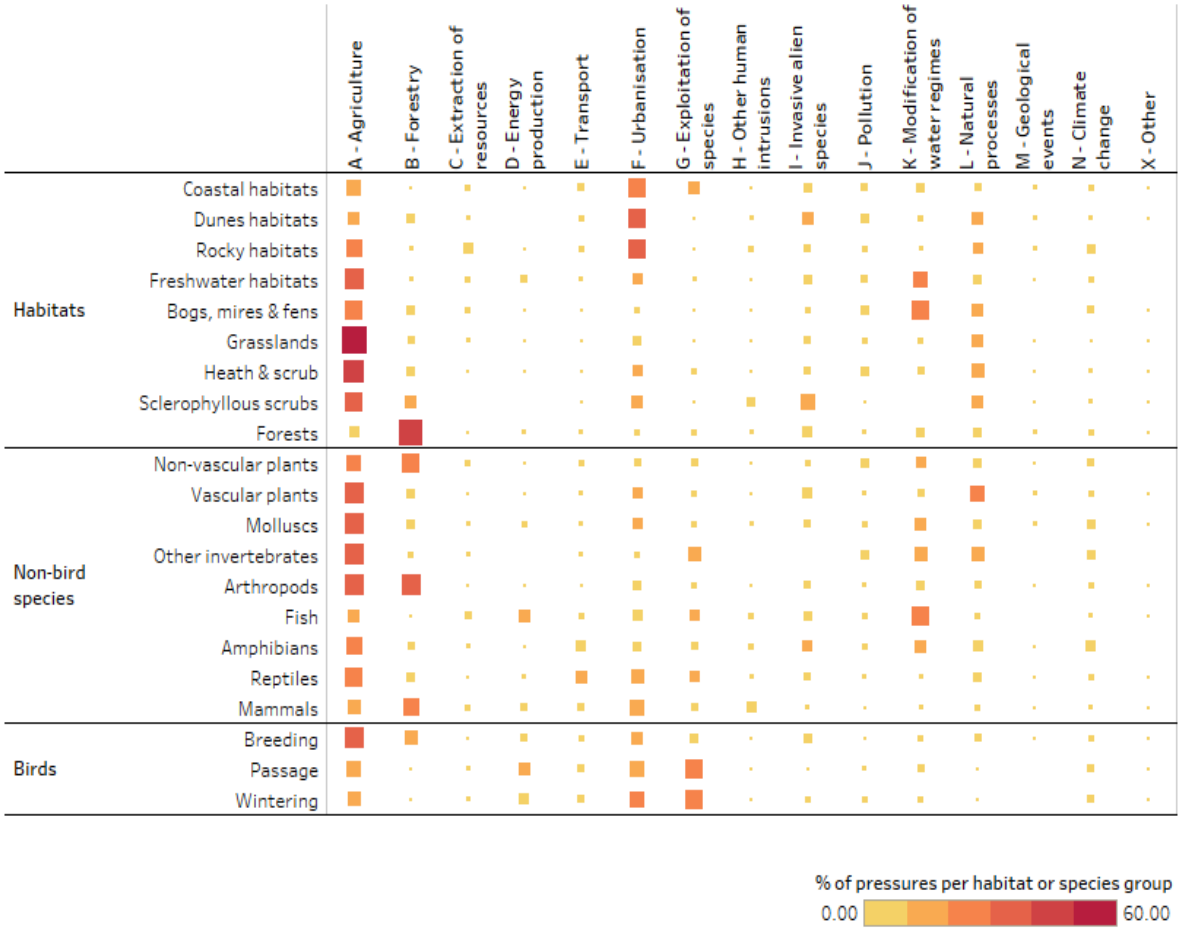
4. Záťaže a reakcie

4.1 Záťaže

Európa patrí k najhustejšie obývaným regiónom sveta. Ľudská činnosť už celé stáročia formuje krajinu a veľkou mierou prispieva k jej biodiverzite, napríklad poloprírodnými biotopmi, ako sú rozsiahle kosné a poloprírodné suché lúky. Spôsobuje však aj zhoršovanie stavu a úbytok populácie mnohých pôvodných druhov a typov biotopov, čo platí najmä o posledných 100 rokoch (v ktorých sa tieto procesy zrýchlili).

Členské štáty podali správy o hlavných príčinách straty druhov a degradácii biotopov podľa jednotlivých druhov a biotopov. Celkovo poskytli 67 000 záznamov na základe zoznamu 203 jednotlivých záťaží v rámci 15 kategórií (od A – poľnohospodárstvo po X – iné).

Obrázok 9: Rozdelenie kategórií záťaže úrovne 1 medzi biotopy, iné druhy ako vtáky a vtáky

Najčastejšie oznamované záťaže v prípade biotopov aj druhov vyplývajú z poľnohospodárstva. Premieta sa v tom relatívny rozsah využívania poľnohospodárskej pôdy a zmeny poľnohospodárskych postupov (zintenzívňovanie poľnohospodárstva a upúšťanie od extenzívnej poľnohospodárskej výroby). Extenzívnym poľnohospodárskym riadením sa vytvárajú a zachovávajú poloprírodné biotopy s rozmanitou faunou a flórou. Od 50. rokov minulého storočia však intenzívnejšie a špecializovanejšie poľnohospodárstvo čoraz viac prispieva k pretrvávajúcej strate biodiverzity. Najviac sú postihnuté lúky, sladkovodné biotopy, vresoviská a kroviny, rašeliniská, bažiny a močiare. Osobitne ohrozené sú poloprírodné biotopy, ktoré závisia od poľnohospodárstva[16], ako napríklad lúky. Ich stav ochrany je oveľa horší ako stav ochrany ostatných typov biotopov, ktoré nezávisia od poľnohospodárstva (45 % z nich malo pri posúdení udelený zlý stav ochrany v porovnaní s 31 % v prípade ostatných biotopov). V porovnaní s rokom 2015 vyplýva z posúdenia poľnohospodárskych biotopov celkové zhoršenie stavu ochrany: podiel dobrého stavu klesol zo 14 % na 12 % a podiel zlého stavu vzrástol z 39 % na 45 %. Iba 8 % poľnohospodárskych biotopov vykazuje trend zlepšenia, pričom stav 45 % týchto biotopov sa zhoršuje. To má

[16] Halada, L., Evans, D., Romão, C. a Petersen, J. E. 2011, „Which habitats of European importance depend on agricultural practices?“, *Biodiversity and Conservation*, 20(11) 2 365–2 378.

vplyv aj na mnohé druhy vtákov, plazov, mäkkýšov, obojživelníkov, článkonožcov a cievnatých rastlín a za následok pretrvávajúci pokles biodiverzity poľnohospodárskej pôdy.

Spomedzi kategórií je celkovo druhým najčastejšie oznamovaným typom záťaže úprava hydrologických režimov (vrátane viacúčelových zmien v rámci kategórie K – úprava vodných režimov a vrátane hydrologických zmien, ktoré sa pripisujú iným kategóriám, napr. A – poľnohospodárstvo), po ktorej nasledujú urbanizácia a znečistenie:

- záťaže súvisiace s úpravami vodného režimu vyplývajú z viacerých zdrojov. Napríklad poľnohospodárske odvodňovacie činnosti zodpovedajú za 14 % a hydroelektrárne za 13 % všetkých záťaží súvisiacich s hydrológiou. Nie je prekvapivé, že záťaže v tejto kategórii vplývajú najmä na sladkovodné biotopy a druhy rýb, ale aj na ekosystémy bohaté na uhlík, ako sú rašeliniská, bažiny a močiare,
- k najvýznamnejším záťažiam súvisiacim s urbanizáciou patria športové, turistické a voľnočasové aktivity, pričom týmito záťažami sú postihnuté najmä námorné/pobrežné biotopy. Premena prírodného a poloprírodného územia na zastavané oblasti, oblasti osídlenia a rekreačné oblasti postihuje najmä lúčne biotopy a lesy a
- znečistenie predstavuje najvýznamnejšiu záťaž pre množstvo biotopov a druhov, pričom poľnohospodárske činnosti zodpovedajú za takmer polovicu (48 %) záťaží súvisiacich so znečistením. Po nich nasleduje znečistenie z rôznych zdrojov (28 %, ako sa uvádza v kategórii J – znečistenie) a urbanizácia (21 %).

Relatívny vplyv kategórií záťaže sa v rámci jednotlivých skupín biotopov a druhov líši:

- lesnícke činnosti predstavujú druhú najčastejšie oznamovanú kategóriu záťaže pre druhy, pričom tieto činnosti postihujú najmä článkonožce, cicavce a necievnaté rastliny. Mnohé druhy závislé od lesa sú podľa oznámených údajov postihnuté odstraňovaním odumretých, odumierajúcich a starých stromov (vrátane kalamitnej ťažby), obhospodarovaním lesov, pri ktorom sa redukuje plocha pralesov, a holorubmi. Lesné hospodárstvo je podľa oznámených údajov dominantnou skupinou záťaže aj pre väčšinu typov lesa z prílohy I, ktoré vykazujú v porovnaní s rokom 2015 zhoršenie stavu ochrany: podiel dobrého stavu klesol zo 16 % na 14 % a podiel zlého stavu podľa posúdení vzrástol z 27 % na 31 %,
- využívanie druhov predstavuje najväčšiu záťaž pre zimujúce a sťahovavé vtáky; patria k nemu nezákonný odstrel alebo nezákonné zabitie, lov a náhodné usmrtenie. Z nedávneho výskumu uskutočneného v 26 európskych krajinách vyplynulo, že ročne je ulovených minimálne 52 miliónov vtákov[17]. Využívaním sú dotknuté aj ďalšie

[17] Hirschfeld, A. a kol. 2019, „Bird-hunting in Europe: an analysis of bag figures and the potential impact on the conservation of threatened species“, *British Birds:* 153 – 166.

druhy, napríklad ryby, cicavce a plazy. Ryby patria k druhom, ktoré morský[18] a sladkovodný výlov postihuje najviac. Vplyv na cicavce je dvojaký:

- najviac sú nezákonnému zabíjaniu vystavené veľké suchozemské cicavce ako vlk dravý (*Canis lupus*), rys ostrovid *(Lynx lynx*) a vydra riečna (*Lutra lutra*),
- na malé veľrybotvaré cicavce ako delfín obyčajný *(Delphinus delphis)* a sviňucha tuponosá (*Phocoena phocoena)* majú vplyv prevažne vedľajšie úlovky v rybárskom výstroji a ďalšie účinky činností morského výlovu, ako sú znižovanie populácií koristi a rušenie druhov; na morské cicavce má často vplyv znečistenie z rôznych zdrojov, prevádzka dopravných a trajektových liniek (v dôsledku podmorského hluku a nárazov lodí), ako aj vojenské operácie (z dôvodu zrážok s plavidlami, rušenia vojenským sonarom),

- hydroelektrárne sú v prípade migrujúcich a sladkovodných rýb najvýznamnejším zdrojom záťaže súvisiacej s energiou. Hoci záťaž vyplývajúca z veternej a prílivovej energie, ako aj energie z vĺn, predstavuje riziko pre množstvo druhov, vtáky sú osobitne citlivé na elektrickú a komunikačno-prenosovú infraštruktúru. Rozvoj energie z obnoviteľných zdrojov je kľúčovou politikou EÚ v oblasti riešenia zmeny klímy (ktorá už sama osebe vytvára značnú a čoraz intenzívnejšiu záťaž pre biodiverzitu), ale nesprávne navrhnuté a umiestnené zariadenia na výrobu energie môžu viesť k dodatočnej záťaži pre chránené druhy a typy biotopov,

- invázne nepôvodné druhy predstavujú hlavnú a čoraz intenzívnejšiu hrozbu pre pôvodnú európsku flóru a faunu. Ich vplyv sa od posledného obdobia podávania správ značne zvýšil. „Invázne druhy vzbudzujúce obavy Únie“[19] predstavujú približne 20 % záťaží, ktoré boli v tejto kategórii oznámené, oveľa viac oznámených vplyvov však pochádza z inváznych nepôvodných druhov, ktoré ešte nie sú priradené k druhom vzbudzujúcim obavy Únie. Invázne nepôvodné druhy postihujú skôr biotopy ako druhy, ale sú známe aj tým, že majú priamy vplyv na určité druhy vtákov, obojživelníkov, rýb a cievnatých rastlín,

- hoci zmena klímy nebola za obdobie 2013 – 2018 uvedená ako osobitne významná záťaž, v budúcich scenároch[20] sa predpokladá, že bude mať dramatický vplyv na európske rastliny a živočíchy a v mnohých oblastiach bude viesť k rýchlejšej strate biodiverzity a dezertifikácii. Najčastejšie uvádzanými záťažami v súvislosti so zmenou klímy boli suchá a pokles zrážok; tie tvorili 5 % všetkých uvedených záťaží, ktoré postihovali obojživelníky.

[18] Smernica o biotopoch sa morských rýb takmer netýka (obmedzuje sa na niekoľko druhov anadrómnych rýb).

[19] V nariadení (EÚ) č. 1143/2014 o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia inváznych nepôvodných druhov sa nachádza zoznam inváznych nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Únie (Ú. v. EÚ L 317, 4.11.2014, s. 35).

[20] Pozri napríklad: IPBES (2018), *The IPBES regional assessment report on biodiversity and ecosystem services for Europe and Central Asia* (Správa platformy IPBES o regionálnom posúdení biodiverzity a ekosystémových služieb pre Európu a strednú Áziu), Rounsevell, M. *a kol.*, sekretariát Medzivládnej vedecko-politickej platformy pre biodiverzitu a ekosystémové služby, Bonn, Nemecko. 892 strán.

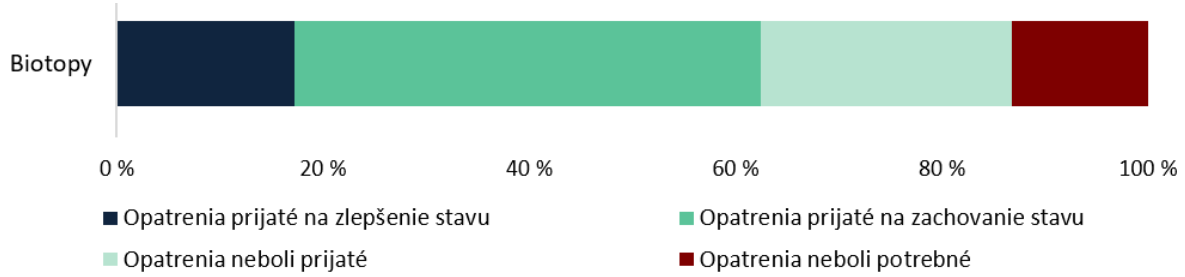
4.2 Reakcie (ochranné opatrenia)

Členské štáty podávali súčasne so záťažami správy aj o tom, či bola alebo nebola prijatá väčšina opatrení potrebných pre druh alebo biotop európskeho významu, ktorý si vyžaduje vyhlásenie lokality sústavy Natura 2000. Takéto opatrenia sú zamerané na zachovanie alebo obnovu dobrého stavu druhov a biotopov a zahŕňajú špecifickú činnosť na mieste, ktorá sa vykonáva na účely zmiernenia a odstránenia vplyvu minulých a súčasných záťaží. Od členských štátov sa vyžaduje, aby prijali potrebné ochranné opatrenia pre lokality sústavy Natura 2000.

Z ich národných správ vyplýva, že:

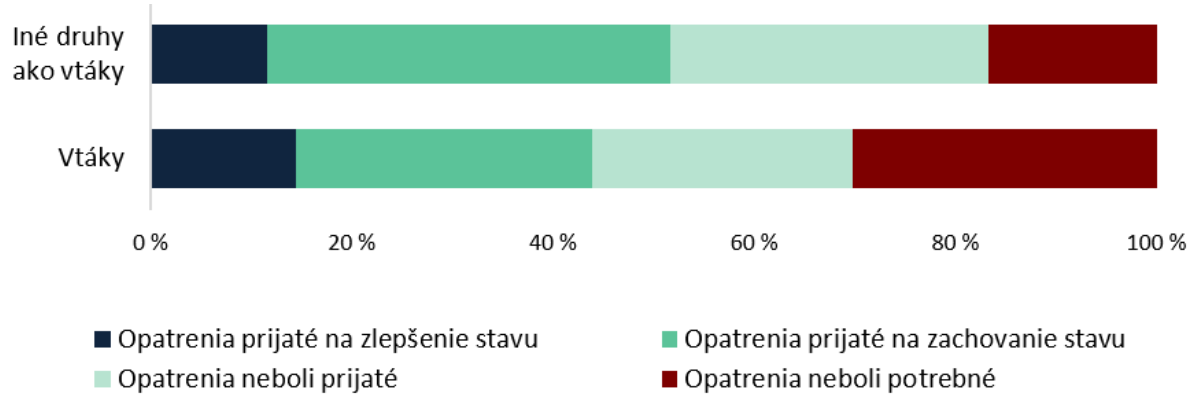
- väčšina opatrení bola realizovaná v rámci sústavy Natura 2000 aj mimo nej,
- v prípade približne 60 % biotopov členských štátov bolo oznámené prijatie potrebných opatrení, a to najmä na zachovanie súčasného stavu alebo obnovu štruktúry a funkcií biotopov; iba 4 % oznámených opatrení sa prijalo na účely rozšírenia oblasti biotopu,
- ochranné opatrenia zamerané na zachovanie primeraného ekologického stavu poľnohospodárskej pôdy, ktorými sa reaguje aj na záťaž vyplývajúcu z poľnohospodárskych činností, patria zďaleka k najčastejším,

Obrázok 10: Stav realizácie opatrení na ochranu biotopov (v % zo všetkých posúdení typov biotopov uskutočnených členskými štátmi)

- podobná je situácia v prípade druhov. V približne 40 % správ týkajúcich sa vtákov a 50 % správ týkajúcich sa iných druhov ako vtákov sa uvádza, že opatrenia boli prijaté. Najviac sa opatrenia prijaté v prípade iných druhov ako vtákov zameriavajú na zachovanie ich súčasného stavu. Opatrenia zamerané na obnovu zohrávajú menej významnú úlohu.

Obrázok 11: Stav realizácie opatrení na ochranu druhov (v % zo všetkých posúdení druhov uskutočnených členskými štátmi v prípade druhov, ktoré si vyžadujú vyhlásenie lokality)

Napriek tomu, že členské štáty opatrenia prijali, sa stav ochrany a trendy v oblasti ochrany za obdobie podávania správ nezlepšili; naopak, v prípade mnohých druhov a typov biotopov (vrátane tých, pre ktoré je vyhlásenie lokality sústavy Natura 2000 kľúčovým mechanizmom zabezpečenia ochrany) sa ešte viac zhoršili. Z toho jednoznačne vyplýva (a v správach sa to potvrdzuje), že členské štáty neprijali potrebné ochranné opatrenia (aspoň nie v požadovanej miere) a v niektorých prípadoch ich ani nedokázali primerane identifikovať.

Z analýzy účinnosti opatrení vyplýva pozitívna korelácia medzi prijatými opatreniami a dobrým stavom ochrany v prípade väčšiny skupín biotopov a druhov. Okrem toho vedú k zlepšeniam aj proaktívne opatrenia obnovy (napr. obnova štruktúry a funkcií).

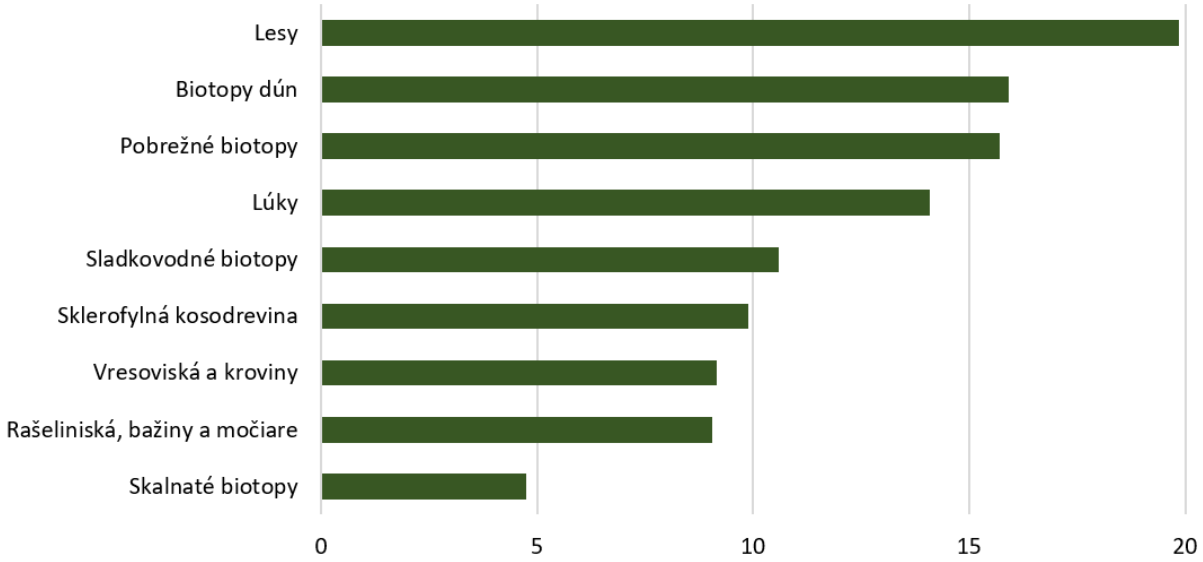
4.3 Potreby v oblasti obnovy biotopov

V prípade typu biotopu znamená „dobrý stav ochrany“ to, že jeho prirodzený rozsah, rozloha, štruktúra a funkcie sú dostatočne veľké a v dobrom stave; takisto sú priaznivé aj jeho vyhliadky do budúcnosti. V tejto súvislosti znamená „obnova“:

1. zlepšenie stavu (t. j. kvality) existujúcich oblastí biotopu prostredníctvom cielených ochranných opatrení a
2. zabezpečenie dostatočnej plochy prostredníctvom (opätovnej) tvorby biotopu (t. j. vytvorenia dodatočných oblastí biotopu, napríklad obnovou mokraďového biotopu z predtým vysušenej poľnohospodárskej pôdy alebo rozšírením oblasti pôvodných chránených lesných biotopov).

Z posúdenia požiadaviek na obnovu typov biotopov z prílohy I vyplýva, že jednotlivé skupiny biotopov a biogeografické regióny majú do veľkej miery odlišné potreby.

Obrázok 12: Podiel plochy, na ktorej sa rozkladajú skupiny biotopov z prílohy I, ktoré potrebujú podľa informácií členských štátov zlepšenie

Poznámka: Z výpočtu bolo vylúčené Spojené kráľovstvo a biotop 8310 (prírodné jaskyne).

Niektoré kľúčové zistenia z posúdenia:

- oblasť chránených biotopov, v prípade ktorej je potrebné zlepšenie, tvorí podľa odhadov priemerne 215 000 km^2 (alebo 5 % územia krajín EÚ27[21]). Najviac si zlepšenie vyžadujú lesy, ktoré tvoria 19,5 % (približne 100 000 km^2), po ktorých nasledujú pobrežné biotopy so 16 % (približne 46 000 km^2), lúky s 13,5 % (približne 33 000 km^2), sladkovodné biotopy s 10,5 % (približne 13 500 km2) a rašeliniská, bažiny a močiare s 9 % (približne 10 900 km^2),
- aspoň 11 000 km^2 biotopov z prílohy I je potrebné (opätovne) vytvoriť a pridať k existujúcej oblasti, aby sa zabezpečila dlhodobá životaschopnosť všetkých typov biotopov. Skupinami biotopov s najväčšími oblasťami na (opätovné) vytvorenie sú lesy (4 600 km^2), lúky (1 900 km^2), rašeliniská, bažiny a močiare (1 700 km^2) a pobrežné biotopy (1 400 km^2). Celkovo sa to týka 1 – 1,5 % celkovej existujúcej oblasti týchto skupín biotopov,
- biogeografické regióny, v prípade ktorých je najviac potrebné zlepšenie stavu existujúcich oblastí biotopov, sú kontinentálny, stredomorský, atlantický, morský atlantický a boreálny,
- mnohé z biotopov z prílohy I, ktoré si vyžadujú obnovu, sú osobitne bohaté na uhlík a ponúkajú značný potenciál ukladania a sekvestrácie uhlíka v nadzemnej a podzemnej biomase a v pôde. Zlepšiť je potrebné približne 16 % týchto oblastí

[21] Z výpočtu potrieb v oblasti obnovy bolo vylúčené Spojené kráľovstvo.

bohatých na uhlík (154 000 km^2). Ich obnovou a zachovaním sa významne prispeje k zmierneniu zmeny klímy a

- keďže údaje z monitorovania sú nedostatočné, oblasti biotopov z prílohy I, v prípade ktorých je potrebná obnova, budú pravdepodobne oveľa väčšie, ako sa v súčasnosti odhaduje. Na prijatie rozhodnutia o prioritách obnovy sú potrebné informácie o komplexnom zmapovaní oblastí bohatých na uhlík a oblastí s vysokou prírodnou hodnotou, účinkoch riadenia, stave biotopu a ďalších faktoroch. Potreby obnovy, ktoré sa týkajú vtákov a iných druhov, je takisto potrebné riešiť, ale údaje o nich sa v súčasnosti neoznamujú.

5. Úloha sústavy Natura 2000

Sústava Natura 2000 sa skladá z osobitne chránených území klasifikovaných podľa smernice o vtákoch a z osobitných chránených území vyhlasovaných podľa smernice o biotopoch[22]. Predstavuje najväčšiu koordinovanú sústavu chránených území na svete a hlavný nástroj EÚ na zachovanie/obnovu stavu ochrany chránených biotopov a druhov.

Na konci roka 2019 sústavu Natura 2000 tvorilo 27 852 lokalít s rozlohou 1 358 125 km^2. Zaberali 17,9 % pevninského územia EÚ a 9,7 % jej morských vôd. Jednotlivé členské štáty sa na tejto rozlohe podieľajú v rôznej miere: rozsah pevninského územia sa pohybuje od 8 % v prípade Dánska po 38 % v prípade Slovinska a rozsah morského územia od 2 % v prípade Talianska po 46 % v prípade Nemecka[23].

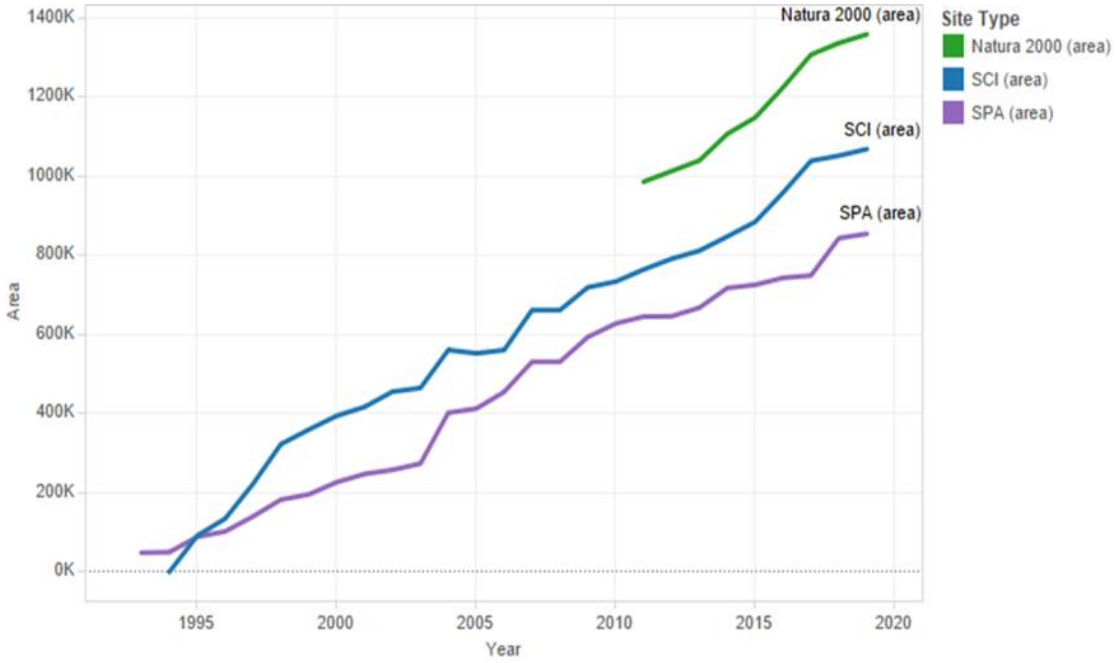
Od posledného obdobia podávania správ:

- rozloha morskej sústavy sa zdvojnásobila,
- vďaka 7 262 novým lokalitám sa počet vyhlásených osobitných chránených území viac než zdvojnásobil a
- významne sa zvýšil počet lokalít, v prípade ktorých boli oznámené komplexné plány riadenia.

[22] Členské štáty na základe smernice o biotopoch navrhnú „lokality s európskym významom“, ktoré potom Komisia začlení do biogeografických zoznamov. Členské štáty majú potom šesť rokov na vyhlásenie lokality s európskym významom za osobitné chránené územie.

[23] Ide o údaje za morské oblasti do 200 námorných míľ od pobrežia; nie sú v nich zahrnuté lokality sústavy Natura 2000 v rámci rozšíreného kontinentálneho šelfu (platí pre Írsko, Portugalsko a Spojené kráľovstvo).

Obrázok 13: Celková rozloha sústavy Natura 2000 v km², 1993 – 2019

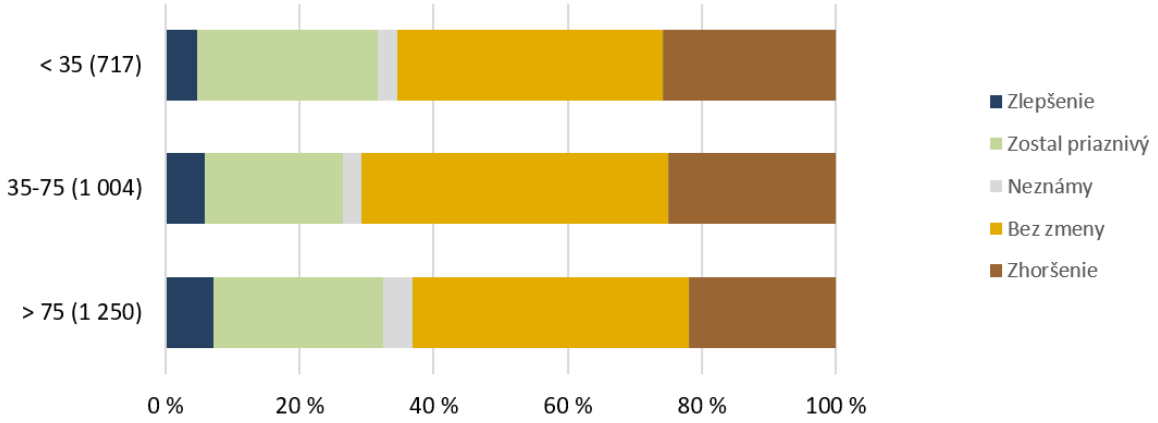
Poznámka: Údaje sú za krajiny EÚ28 a zahŕňajú osobitne chránené územia, lokality s európskym významom, osobitné chránené územia a navrhované lokality s európskym významom (spoločne tvoriace modrú čiaru lokalít s európskym významom). V mnohých prípadoch sú lokality sústavy Natura 2000 (čiastočne alebo úplne) zároveň osobitne chránenými územiami aj osobitnými chránenými územiami/lokalitami s európskym významom. Z dôvodu obmedzení systému GIS pri spracovaní údajov sa rozloha sústavy Natura 2000 systematicky vypočítava až od roku 2010.
Zdroj: databázy sústavy Natura 2000.

5.1 Účinnosť sústavy Natura 2000

V rámci súčasného podávania správ sa neposkytujú informácie, na základe ktorých by bolo možné priame porovnanie stavu ochrany druhov a biotopov v sústave Natura 2000 a mimo nej. Preto sme preskúmali ďalšie potenciálne ukazovatele účinnosti, napríklad vzťah medzi zastúpením druhov a biotopov v sústave a podielu tých z nich, ktoré vykazujú dobrý stav alebo trend zlepšenia. Z výsledkov získaných z posúdení členských štátov vyplýva, že:

- v prípade druhov a biotopov je v priemere na rozdiel od nedostatočne zastúpených oblastí alebo populácií pravdepodobnejšie, že dobrý stav ochrany sa vyskytne vtedy, ak je oblasť alebo populácia biotopu v sústave dobre zastúpená (> 75 %). Najzrejmejšie je to v prípade biotopov dún a lesných biotopov a v prípade obojživelníkov a rýb a
- typy biotopov s vysokým zastúpením (> 75 %) v lokalitách sústavy Natura 2000 vykazujú (o niečo) väčšie zlepšenie a menšie zhoršenie ako druhy, ktoré nie sú tak dobre zastúpené. Pre rašeliniská, bažiny a močiare, v prípade ktorých bolo oznámené zlepšenie na úrovni viac ako 8 %, bolo podľa všetkého začlenenie do sústavy Natura 2000 obzvlášť prospešné. Biotopy, v prípade ktorých nastalo najväčšie zlepšenie, napr. suché atlantické pobrežné vresoviská s vresovcom blúdivým *(Erica vagans)* a pobrežné duny s borievkami *(Juniperus)*, sú v sústave dôkladne chránené.

Obrázok 14: Zmeny v stave a trendoch ochrany v prípade biotopov z prílohy I v rámci rôznych tried pokrytia v sústave Natura 2000 (< 35 %, 35 % – 75 %, > 75 %)

Poznámka: Stav „zlepšenie“ znamená, že stav posúdený ako nedostatočný alebo zlý sa zlepšil alebo zmenil na dobrý, stav „zostal priaznivý“ znamená, že stav posúdený ako dobrý si zachoval svoje dobré hodnotenie, stav „bez zmeny“ znamená, že stav posúdený ako nedostatočný alebo zlý sa nezlepšil ani nezhoršil, stav „zhoršenie“ znamená, že stav posúdený ako nedostatočný alebo zlý sa ešte zhoršil alebo stav posúdený ako dobrý sa zmenil na nedostatočný alebo zlý, a stav „neznámy“ znamená posúdenia bez trendu. Počet posúdení za skupinu je uvedený v zátvorkách. Celkový počet posúdení je 2 970.

Vo všeobecnosti nie je možné na základe oznámených informácií dospieť k pevným záverom týkajúcim sa účinnosti sústavy Natura 2000. Je to tak najmä z dôvodu obmedzeného monitorovania, konkrétne bežnej praxe monitorovania iba vzorky lokalít sústavy Natura 2000. Nato, aby bolo posúdenie účinnosti opatrení súvisiacich so sústavou Natura 2000 uspokojivé, by mal byť súčasťou monitorovania zber viacerých údajov o oblastiach v sústave aj mimo nej, ako aj o kvalite riadenia ochrany.

Napriek tomu, že z určitých náznakov vyplýva priaznivý vplyv sústavy na stav ochrany, možno z dostupných informácií s veľkou istotou odvodiť, že sa zatiaľ jej potenciál nevyužíva naplno a že je potrebné vyriešiť závažné nedostatky v realizácii.

6. Závery a výhľad do budúcnosti

Toto posúdenie stavu ochrany predstavuje najrozsiahlejšie a najúplnejšie preskúmanie stavu prírody, aké bolo doteraz v EÚ vypracované. Poskytuje pevný základ na hodnotenie vykonávania smerníc o ochrane prírody a spoľahlivé východisko na meranie pokroku pri plnení cieľov novej stratégie v oblasti biodiverzity do roku 2030.

Z posúdenia vyplýva, že EÚ zatiaľ nedokázala zastaviť zhoršovanie stavu chránených typov biotopov a chránených druhov, ktorých zachovanie má význam pre celú EÚ. Kľúčové záťaže vyplývajúce z využívania pôdy a vody, ktoré viedli k degradácii prírody, stále pretrvávajú, čo

má za následok značnú odchýlku od cieľa na rok 2020, ktorý spočíva v zastavení a merateľnom zvrátení zhoršovania stavu druhov a biotopov.

Inšpirujúce príbehy úspechu z členských štátov poukazujú na to, čo možno dosiahnuť prostredníctvom cielených činností, často podporovaných iniciatívami v rámci programu EÚ LIFE[24], alebo špecializovanými agroenvironmentálnymi systémami v rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky. Tento úspech sa však nedosahuje v dostatočnej miere.

Pokrok pri vykonávaní oboch smerníc nebol za posledných šesť rokov (značné rozšírenie sústavy Natura 2000 a viac lokalít s plánmi riadenia) dostatočný na zlepšenie stavu ochrany. Plne funkčná sústava chránených území stále nie je dokončená, a to najmä v morskom prostredí. Okrem toho je ešte potrebné v mnohých lokalitách zaviesť potrebné ochranné opatrenia vychádzajúce z jednoznačne vymedzených cieľov ochrany. Potrebné investície do prírody, okrem iného do obnovy v rámci sústavy chránených území aj mimo nej, sa neuskutočnili. Požiadavky v oblasti prírody na prekonanie nepriaznivej záťaže, ktorá pochádza z odvetví ako poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo, neboli dostatočne začlenené do kľúčových politík týkajúcich sa využívania pôdy a vody. V mnohých morských lokalitách sústavy Natura 2000 je stále potrebné schváliť a zaviesť opatrenia na riadenia rybárstva. Okrem toho sa stáva čoraz väčšou hrozbou zmena klímy, ktorá môže podľa predpokladov vyvolať výrazné zintenzívnenie záťaže a priamy aj nepriamy vplyv na druhy a biotopy, napríklad v dôsledku zmien vo využívaní pôdy či zmien lokalít alebo kvality biotopov.

V tomto posúdení sa zdôrazňuje, že ak chceme mať reálnu šancu spustiť v Európe do roku 2030 proces obnovy biodiverzity, ako sa to predpokladá v novej stratégii v oblasti biodiverzity[25], je potrebná výrazná zmena nášho konania. Ak to nedokážeme, bude to znamenať ďalšie zhoršovanie nielen nášho spoločného prírodného dedičstva, ale aj životne dôležitých služieb, ktoré nám poskytuje a ktoré priaznivo vplývajú na naše zdravie aj prosperitu.

V novej stratégii v oblasti biodiverzity do roku 2030 sa pre túto transformačnú zmenu stanovuje potrebný rámec. Spoločne s ďalšími iniciatívami v rámci zelenej dohody sa v nej stanovuje veľmi ambiciózny a praktický akčný program zameraný okrem iného na rozšírenie rozlohy zákonom chránených a účinne riadených oblastí a navrhuje plán obnovy prírody EÚ.

V tomto posúdení týkajúcom sa prírody sa zdôrazňuje významný potenciál obnovy chránených biotopov spočívajúci v zachovaní ich súčasného stavu aj rozšírení ich územia, ktorý je potrebný na dosiahnutie priaznivého stavu ochrany. Patri k tomu aj obnova biotopov bohatých na uhlík, ktoré dokážu prispievať k zmierneniu zmeny klímy. Toto posúdenie sa priamo týka aj merania úspešnosti opatrení stratégie, ktorých cieľom je riešiť kľúčové záťaže

[24] https://ec.europa.eu/easme/en/life.

[25] Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – *Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity na rok 2030 – aby sa nám príroda vrátila do života* [COM/2020/380 final]. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52020DC0380.

vyplývajúce z využívania pôdy a vody, a to najmä vo vzťahu k poľnohospodárstvu, ktoré sa v posúdeniach druhov a biotopov v členských štátoch, z ktorých vyplynul zlý stav, uvádza najčastejšie. V kombinácii so stratégiou „z farmy na stôl“[26] by sa mala opatreniami zameranými na propagáciu ekologického poľnohospodárstva, znižovanie používania a rizík pesticídov, ochranu a obnovu pôdnych ekosystémov a intenzívnejšie zavádzanie krajinných prvkov na poľnohospodárskej pôde podporiť obnova druhov a biotopov chránených podľa smerníc o ochrane prírody, a to vrátane opeľovačov a ich biotopov.

V novej stratégii v oblasti biodiverzity sa zdôrazňuje, že boj proti strate biodiverzity musí byť založený na spoľahlivých vedeckých poznatkoch. Členské štáty by mali naďalej zlepšovať kvalitu a úplnosť svojich systémov monitorovania, aby ich mohli využiť pri vypracúvaní budúcich správ. Súčasné monitorovanie a podávanie správ môžu doplniť a podporiť pozorovania Zeme/diaľkové prieskumy, rôzne iné technológie a nástroje (napr. modelovanie), výsledky výskumných/inovačných činností, ako aj občianska veda. Tento potenciál je potrebné vyskúšať a využívať na uľahčenie práce orgánov zodpovedných za podávanie správ.

Ďalšie posúdenie stavu prírody v EÚ plánované na rok 2026 by malo významne prispieť k meraniu pokroku pri dosahovaní cieľov v oblasti prírody podľa novej stratégie v oblasti biodiverzity.

[26] Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – *Stratégia „z farmy na stôl“ v záujme spravodlivého, zdravého potravinového systému šetrného k životnému prostrediu* [COM/2020/381 final]. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52020DC0381.